

УДК 342.3

**ОКРЕМІ ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ЗА ВЧИНЕНІ ДІЇ З НАРКОТИЧНИМИ ЗАСОБАМИ
ТА ПСИХОТРОПНИМИ РЕЧОВИНАМИ**

**SPECIFIC FEATURES OF ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY
FOR NARCOTIC AND PSYCHOTROPIC SUBSTANCES**

Красько В.В.,
студентка

*Навчально-наукового інституту права
Університету державної фіскальної служби України*

У статті йдеться про негативні наслідки впливу наркотичних засобів, зокрема про притягнення до адміністративної відповідальності осіб, які здійснили правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів та психотропних речовин. Розкрито поняття та специфічні особливості адміністративної відповідальності за незаконні дії з наркотичними засобами. Визначено окремі статті, які спрямовані на боротьбу з правопорушеннями у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, а саме ст. 44 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, незаконний обіг, наркотичні засоби, психотропні речовини, адміністративне правопорушення.

В статье говорится о негативных последствиях влияния наркотических средств, в том числе о привлечении к административной ответственности лиц, совершивших правонарушения в сфере оборота наркотических средств и психотропных веществ. Раскрыто понятие и специфические особенности административной ответственности за незаконные действия с наркотическими средствами. Определены отдельные статьи, направленные на борьбу с правонарушениями в сфере незаконного оборота наркотических средств, а именно ст. 44 Кодекса Украины об административных правонарушениях.

Ключевые слова: административная ответственность, незаконный оборот, наркотические средства, психотропные вещества, административное правонарушение.

The article deals with the negative consequences of the influence of drugs, in particular on bringing to administrative responsibility those who committed offenses in the sphere of circulation of narcotic drugs and psychotropic substances. The concept and specific features of administrative responsibility for illegal actions with narcotic means are disclosed. Determined individual articles aimed at combating offenses in the sphere of illegal circulation of drugs, namely Art. 44 Code of Ukraine on Administrative Offenses.

Key words: administrative liability, illegal circulation, narcotic drugs, psychotropic substances, administrative offenses.

Постановка проблеми. Протягом останніх років помітною проблемою всесвітнього масштабу стає незаконний обіг наркотичних засобів. Вживання наркотичних речовин – гостре питання для нашого суспільства. З ним ведуть боротьбу правоохоронні органи, однак наркотики все ж стають важелем тиску не лише на осіб, винних у вчиненні таких правопорушень, а й на добropорядних людей. Ця обставина викликає необхідність роз'яснити негативні наслідки для осіб, які вживають наркотичні речовини, а також для тих, які займаються їх виготовленням і реалізацією. Крім загальновідомого згубного впливу наркотичних засобів на здоров'я людини, що їх вживає, подальшого деградування особистості, для особи можуть виникнути негативні наслідки, тобто притягнення до адміністративної або навіть кримінальної відповідальності. Однак кожна ситуація є суто індивідуальною, а тому вимагає відповідної уваги, знання своїх прав і способів уникнення або мінімізації відповідальності.

Стан опрацювання. Дослідженням проблеми адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів і психотропних речовин займалися такі науковці, як К.К. Афанасьєв, О.К. Волох, І.П. Голосніченко, С.Т. Гончарук, О.М. Джу́жа, Н.І. Золотарьова, Т.П. Мінка, В.К. Колпаков, В.Я. Марчак, Д.Й. Никифорчук, С.Д. Подлі́нев, С.І. Сасенко, О.М. Стрі́льців, М.С. Хру́ппа та інші.

Метою статті є проведення аналізу окремих особливостей адміністративної відповідальності за вчинені дії з наркотичними засобами та психотропними речовинами.

Виклад основного матеріалу. Антинаркотичне законодавство містить низку адміністративно-правових норм, які спрямовані на протидію зловживанню та обігу наркотичних засобів та психотропних речовин і прекурсорів. На нашу думку, саме адміністративна відповідальність у цій сфері може стати ефективним засобом запобігання та профілактики суспільно небезпечних правопорушень, пов'язаних із наркотичними речовинами.

Адміністративна відповідальність за незаконні дії з наркотичними засобами і психотропними речовинами має специфічні особливості, які відрізняють її від інших, а саме:

1) щодо винних, які вчиняють правопорушення у цій сфері, застосовують лише такі адміністративні стягнення, як штраф, конфіскація незаконно вирощуваних наркотиковмісних рослин та адміністративний арешт;

2) притягнення до адміністративної відповідальності можливе у результаті вчинення адміністративних порушень, передбачених статтями 44, 441, 1061, 1062, 130 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП);

3) право притягнення до адміністративної відповідальності надано посадовим особам органів внутрішніх справ (далі – ОВС) і суду;

4) порядок притягнення до адміністративної відповідальності встановлено законодавством. Він полягає в обов'язковому складанні протоколу, збиранні й оцінці доказів, винесенні постанови тощо [1, с. 9–10].

У юридичній науці адміністративну відповідальність за незаконний обіг наркотиків розуміють як специфічне реагування держави на адміністративне правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів і психотропних речовин та прекурсорів, яке полягає у застосуванні органом чи його посадовою особою передбаченого законом відповідного стягнення до порушника.

Ст. 44 КУпАП передбачає відповідальність за незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах [2].

Протиправність цих діянь полягає в тому, що вони вчиняються з порушенням положень Закону України «Про обіг наркотичних засобів, психотропних речовин і прекур-

сорів». Відповідно до цього Закону виробництво та інша діяльність з обігу наркотиків здійснюється юридичними особами всіх форм власності за наявності в них відповідної ліцензії. Пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин у поштових відправленнях забороняється [3, с. 183]. Що стосується фізичних осіб, то видача цих засобів здійснюється лише за рецептом.

Предметом адміністративних правопорушень, передбачених ст. 44 та ст. 106-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення, є наркотичні засоби та психотропні речовини [2]. Термін «наркотичні засоби» походить від грецького «*narkotikos*», що означає «той, що приводить у заціпеніння». Термін «психотропні речовини» походить також від грецького «*psuche*» – душа, і «*tropos*» – поворот, напрям.

Терміни, якими називають вказаний предмет адміністративного правопорушення, визначаються не тільки за спеціальним професійним критерієм, але й юридичним. Вони містяться не лише у законодавчих актах, що регулюють адміністративну відповідальність, але й у тих, що встановлюють порядок обігу цих речовин [4].

Психотропні речовини – це будь-які природні або синтетичні речовини і матеріали, кваліфіковані як такі в міжнародних конвенціях, а також інші речовини і матеріали, які є небезпечними для здоров'я населення у разі зловживання ними і віднесені до зазначеної категорії Міжнародним комітетом з контролю за наркотиками ООН.

Наркотичні засоби – це природні чи синтетичні речовини, препарати, рослини, включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. Наркотичними засобами, які сьогодні використовуються в Україні в незаконному обігу, є бупренорфін, дезоморфін, канабіс, героїн, кодеїн, метадон тощо [5].

У КУпАП містяться окремі статті, спрямовані на боротьбу з правопорушеннями у сфері незаконного обігу наркотичних засобів: ст. 44 (незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах); ст. 44-1 (ухилення від медичного огляду чи медичного обстеження); ст. 106-1 (невжиття заходів щодо забезпечення охорони посівів снотворного маку чи конопель, місць їх зберігання та переробки); ст. 106-2 (незаконний посів або незаконне вирощування снотворного маку чи конопель) [2]. Варто зазначити, що ОВС підвідомчі лише ч. 1 ст. 44 та ч. 2 ст. 106-1.

Необхідно також визначити головні умови кваліфікації адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 44 КУпАП. Це – відсутність мети збуту; невеликі обсяги наркотичних засобів і психотропних речовин.

Для різних речовин ці обсяги є індивідуальними, наприклад, канабіс (марихуана) – до 5 г; героїн – до 0,005 г; опій ацетилований – до 0,005 г; кокаїн – до 0,02 г; макова соломка – до 50 г; ЛСД – до 0,00001 г; метамфетамін (первітин) – до 0,15 г; «екстезі» (3,4-метилендіоксиметамфетамін) – до 0,15 г. Ці розміри можна визначити відповідно до Таблиці невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які перебувають у незаконному обігу, затвердженій наказом МОЗ України від 1 серпня 2000 р. № 188 (zareєстровано в Міністерстві юстиції України 16 серпня 2000 р., № 512/4733) [6].

Однак Пленум Верховного Суду України рекомендує інший підхід для встановлення розміру наркотиків, який передбачає, що під час встановлення розміру наркотичних засобів і психотропних речовин треба ґрунтуватися на кількості наркотичних засобів та на властивостях самих наркотичних засобів за ступенем їх впливу на організм [7]. Тобто Постанова Пленуму Верховного Суду України зазначає, що під час використання наркотиків та психотропів різних видів їх розмір необхідно визначати з огляду на загальну кількість.

Ч. 2 ст. 44 КУпАП містить заохочувальну норму, що передбачає звільнення особи за умови добровільної здачі наркотичних засобів або психотропних речовин, які були у неї в невеликих розмірах та які вона виробила, виготовила, придбала, зберігала, перевозила, пересилала без мети збуту [2]. Важливо, щоб особа зробила це із власної волі без вимоги видачі зазначених речовин або застосування примусу. У разі встановлення таких обставин потреби щодо складання протоколу стосовно цієї особи не виникає.

Адміністративні протоколи у разі вчинення правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 44, складають органи внутрішніх справ (ст. 255 КУпАП) [2]. Протоколи мають право складати також органи управління Військової служби правопорядку у Збройних силах України, якщо правопорушення (ст. 44) вчинене військовослужбовцями, військовозобов'язаними під час проходження зборів та працівниками Збройних сил України під час виконання службових обов'язків [8, с. 46].

На думку Н.І. Золотарьової, варто звернути увагу на дії, які необхідно здійснити посадовим особам ОВС під час складання протоколу про адміністративне правопорушення за ч. 1 ст. 44 КУпАП:

1) по-перше, визначити кількість наркотичних засобів. Для цього слід посылитись на дані Таблиці невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які перебувають у незаконному обігу. Для того, щоб визначити розміри наркотичних речовин, необхідно провести зважування таких засобів і скласти відповідний акт;

2) по-друге, слід провести вилучення наркотичного засобу або психотропної речовини відповідно до вимог, які визначені у ст. 265 КУпАП;

3) по-третє, передати вилучені наркотичні засоби для дослідження з метою встановлення їх вмісту (чи містить речовина наркотичні компоненти). Результати дослідження оформляються довідкою спеціаліста [1, с. 13–14].

Справи про адміністративні правопорушення, передбачені ч. 1 цієї статті, розглядаються органами внутрішніх справ (ст. 221) і судами (ст. 221). Її санкція є альтернативною, тобто передбачає штраф, а у виняткових випадках – адміністративний арешт, який призначається тільки судом на термін до 15 діб. Відповідно до положень ст.ст. 32 та 15 КУпАП арешт не застосовують до вагітних жінок, а також жінок, які мають дітей віком до 12 років, осіб, які не досягли 18 років, інвалідів 1-ї та 2-ї груп, а також військовослужбовців, осіб рядового й начальницького складу органів внутрішніх справ [2].

Факт незаконного вживання наркотичних засобів або психотропних речовин встановлюється на підставі показань

свідків, наявності ознак наркотичного сп'яніння, результатів медичного огляду, а також тестів на вміст наркотичного засобу або психотропної речовини в організмі особи. Виявляти наявність стану наркотичного сп'яніння внаслідок незаконного вживання наркотичних засобів або психотропних речовин компетентний лише лікар, який зобов'язаний провести медичне обстеження, а діагноз «наркоманія» встановлюється лікарсько-консультаційною комісією.

Варто зауважити, що наркотичні засоби і психотропні речовини визнані такими, обіг яких забороняється або допускається лише з метою, чітко визначеною в законах.

І.І. Митрофанов, досліджуючи цю проблематику, вказує, що особа може бути притягнута до адміністративної відповідальності лише за наявності в учиненому діянні такої сукупності ознак:

1) виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів і психотропних речовин, вчинені з порушенням вимог ч. 2 ст. 6 Закону України «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів» [9];

2) предметом посягання були саме наркотичні засоби чи психотропні речовини, їх кількість не перевищувала верхньої допустимої межі;

3) правопорушення було вчинено без мети збуту наркотичних засобів і психотропних речовин;

4) особа до моменту вчинення подібних порушень досягла шістнадцятирічного віку і була осудною.

Тому відсутність хоча б однієї з перерахованих ознак виключає склад правопорушення, а отже, й притягнення особи до адміністративної відповідальності за ст. 44 КУпАП [10, с. 157].

Висновки. Вживання наркотиків – негативна тенденція сьогодення. Варто додати, що явище зловживання наркотичними засобами розповсюджується не тільки серед осіб чоловічої статі, але й жінок і взагалі молоді, що негативно впливає не тільки на їхнє здоров'я, але й шкодить генофонду нашої країни. Можливо для одних це спосіб уникнення певних проблем, а для інших – джерело прибутку. Однак слід пам'ятати, що в будь-якому разі ми діємо всупереч чинному законодавству не лише національному, а й міжнародному, що тягне за собою застосування відповідних санкцій. Отже, адміністративна відповідальність має превентивний характер для особи, адже дає можливість вчасно зупинитись, щоб уникнути покарання, передбаченого Кримінальним кодексом України. Тому необхідно розуміти і усвідомлювати важливість визнання суспільної небезпеки правопорушень, які стосуються наркотичних засобів не тільки для окремої країни, суспільства, держави, але і в цілому у світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Золотарьова Н.І. Проведення у справах про адміністративні правопорушення, що посягають на правові відносини обігу наркотичних засобів та психотропних речовин. К., 2000. 20 с.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. Відомості Верховної Ради УРСР. 1984. № 51. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/page3> (дата звернення: 11.03.2018).
3. Сасенко С. І. Адміністративна відповідальність юридичних осіб за правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів та психотропних речовин: стан і перспективи законодавчого регулювання. 2010. 270 с.
4. Про внесення змін до Закону України «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів». Закон від 08.07.1999. № 863-XIV. / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1999.. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/863-14> (дата звернення: 11.03.2018).
5. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори: Закон України від 15 лют. 1995 р. / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 10. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/ru/60/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 13.03.2018).
6. Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу: наказ МОЗ України від 01.08.2000. № 188. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0512-00> (дата звернення: 16.03.2018).
7. Про судову практику у справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.04.2002 р. № 4. Право України. 2003. № 1. 143 с.
8. Мота А.Ф. Адміністративно-правова відповідальність військовослужбовців за незаконні діяння з наркотичними засобами та психотропними речовинами: аспекти встановлення та регламентації. Актуальні проблеми протидії незаконному обігу наркотичних засобів та психотропних речовин в сучасних умовах: зб. наук. праць МВС України. Юрид. акад. Дніпропетровськ, 2005. Спец. вип. № 2 (25). 448 с.
9. Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів: Закон України від 15.02.1995 р. / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1999. №36. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/863-14> (дата звернення: 31.03.2018).
10. Митрофанов І.І. Протидія злочинності наркозалежних осіб у сфері наркообігу. 2008. 450 с.